

„Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”

IPARMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK A JUBILEUMI KORTÁRS KERESZTÉNY IKONOGRÁFIAI BIENNÁLÉN

Ha emlékeim nem csalnak, valamikor 1998 táján tudatosult bennem, hogy a keresztény tematika, illetve a keresztény, vallásos, szakrális, egyházi és liturgikus művészet mennyire ellentmondásos helyzetbe (lásd például a művészi minőség, az ideológia, a politika, vagy éppen az egyház és a kortárs művészet kapcsolatának a kérdéseit) került hazánkban a 20. század második felében. Sajnos ehhez „méltó” volt, s valamilyen szinten hozzá is járult az akkor még e terület messze nem teljes értékű, s egyenetlen szakmai színvonalú – többnyire egyes felekezetekhez, illetve művészeti egyesületekhez kötődő – múzeumi, kiállítási képviselete is... Természetesen nem volt diadalmenet az elmúlt két évtized, de a pozitív irányú változásokhoz minden bizonnyal a Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé elindítása is hozzájárult.

SEJBEN Lajos: Panis et spiritus. A lélek kenyere
Lajos SEJBEN: Panis et spiritus. Bread of the Soul
2019, régi könyvek, kódexek, lexikonok lapjai egyenként ragasztva,
7,5x16x20 cm
Fotó: Kiss Béla

A biennálé első tíz alkalma során, 2002 és 2020 között, összesen 1274 alkotást sikerült kiállítanunk a kecskeméti Cifrapalotában a mindenkori zsűrizés után a 2316 beadott mű közül (nem számítva bele a több száz, csupán e-mailben vagy postai úton „előzsűriztetett” kompozíciót). A számok alapján egyértelmű, hogy a biennálé jelentős űrt töltött be a magyarországi kiállítási palettán belül, s időközben az egyik legnagyobb országos sorozattá nőtte ki magát. Az, hogy a célkitűzésünknek megfelelően a Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálénak valóban komoly, hosszan tartó hatása, maradandó eredményei legyenek, nem volt elegendő azokat csupán megrendezni. Ezért a tárlat egyik kötelező tartozékaként tekintettünk a minden egyes, Kecskeméten bemutatott alkotás színes reprodukcióját és alapadatait, valamint az aktuális felhívást is tartalmazó, kétnyelvű katalógussorozatra, melyet elsősorban a jövődöbéli művészek és művészettörténészek, kutatók számára jelentettünk meg. Szintén kiemelten fontos volt a keresztény biennálékhoz kapcsolódó módszeres gyűjtői tevékenység, melynek eredményeként a múzeum képzőművészeti osztályán belül létrehoztunk egy, a nem egyházi fenntartású magyarországi múzeumokban ma még egyedülállóan tekinthető, speciális gyűjteményi egységet. Ez az év végére valószínűleg elérheti az ötszáz tételt, ugyanis a tizedik biennáléra jelentkezők közül már több mint félszáz (!) jelezték nekünk az ajándékozási szándékukat. Éppen ezért a biennálék fontos kiegészítőinek tartjuk azt az elmúlt másfél évtized alatt országsszerte megrendezett tizenöt kiállítást is, melyek során egy-egy válogatást mutattunk be ebből a tematikus alapon szerveződött kollekczióból. Legutóbb 2019. július 16. és augusztus 25. között a Tihanyi Bencés Apátságban volt „Evezz a mélyre” címmel nagy sikerű tárlatunk, amely

HEGYVÁRI Bernadett: Asztal? | Bernadett HEGYVÁRI: Table?

2018, faasztal, formába olvasztott, homokfúvott, savazott, üveg, LED-fények, az asztal mérete: 75x300x206 cm, a gyertya magassága: 41 cm

Fotó: ifj. Gyergyádesz László

új látogatottsági rekordot is hozott számunkra, hiszen a bemutatót 6 hét alatt nem kevesebben, mint 59 892-en tekintették meg!

A jubileumi biennálé 2019 októberében közzétett tematikája – Szent vendégség (Eucharisztia / Úrvacsora) – kivételesen egy aktuális eseményhez (is) kapcsolódott. Meghívást kaptunk ugyanis arra, hogy a hagyományos kecskeméti helyszín után a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszushoz kapcsolódó kiállítás részeként a budapesti Műcsarnok termeiben is bemutassuk a biennálé anyagát. (Ennek ellenére, ahogy azt a kezdetektől elhatároztuk, s a címadásban is jeleztük, a keresztény biennálé továbbra is hangsúlyozottan ökumenikus maradt.) „Az Eucharisztia ünnepén, Úrnapján ez az antifóna hangzik el az Egyház imájában, a zsoltosmában: »Ó szent vendégség, melyben Krisztust vesszük, kínszenvedésének emlékét idézzük, Isten kegyelmével

eltelik a lelkünk, és megkapjuk jövődicsőségünk zálogát«. Ez a liturgikus szöveg összekapcsolja Krisztus kereszthalálának és feltámadásának a titkát a vendégség gondolatával. A Szentírás a legfontosabb erények közé sorolja a vendégszeretetet. A befogadás emberi gesztusán túl mélyebb rétegek is feltárnak itt.” (Dr. Török Csaba egyetemi tanár inspirációs segédlete teljes egészében elolvasható volt a jelentkezők számára a Kecskeméti Katona József Múzeum honlapján.) A fentiekén túl olyan, a művészettörténetből már jól ismert, szimbólumokra (például bárány, hal, kenyér, kalász, misztikus malom és szőlőprés), illetve jelenetekre, történetekre hívtuk fel a figyelmet a kiállításunkban, mint például a három angyal látogatása Ábrahámnál; a kánai menyegző; a kenyérszaporítás; s a Biblián túl az eucharisztikus csodákat megjelenítő Gergely pápa miséje, vagy éppen a bolsenai mise.

BALANYI Károly: Az élet kenyere | Károly BALANYI: The bread of life | 2020, zománczott acél, 165x80 cm
Fotó: Kiss Béla

LENZSÉR-MEZEI Kata – SIPOS Balázs: Oltárkereszt | Kata LENZSÉR-MEZEI – Balázs SIPOS: Altar cross | 2020, galvanizált fém, üveg, beton, 60x30x10 cm
Fotó: Kiss Béla

KERTÉSZFI Ágnes: Szentostya, avagy a szeretet útja
Ágnes KERTÉSZFI: Sacred Host, or the road to love
2020, olvasztott, festett síküveg, vas, 40x25x25 cm
Fotó: Kiss Béla

KÁNTOR József: A Tiberias-tónál
József KÁNTOR: At Lake Tiberias
2020, textil, digitális nyomtatás, 300x100 cm

Az aktuális felhívásunkra ezúttal 246 művész 316 alkotást, illetve sorozatot adott be, amiből a X. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé zsűrije összesen 146 alkotó 169 művét, sorozatát javasolta kiállítani és a katalógusban megjelentetni. A kiállítás Kecskemét által felajánlott fődíját Hegyvári Bernadett üvegművész kapta, míg az öt úgynevezett erkölcsi díjas Váli Dezső festőművész, Láng-Miticzky Katalin textil- és képzőművész, Láng Eszter képzőművész, HAász Ágnes grafikusművész és Kelemen Dénes Lehel festőművész lett. A kilencedik biennáléhoz hasonlóan fontos visszajelzés volt számunkra a sorozat vonzerejét, életképességét illetően, hogy a kiállított alkotásoknak mintegy kétharmada ezúttal is közvetlenül a felhívásunkra készült.

PÁPAI LÍVIA: Pászkekendő | LÍVIA PÁPAI: Bread cloth
2018, breviáriumlapok, klucel, terpentinben oldott viasz, saját technika,
100x100 cm
Fotó: Kiss Béla

Bár az alkotók ezúttal valamivel kisebb arányban jelentkeztek iparművészeti alkotásokkal, a biennáléra továbbra is jellemző a műfaji változatosság. Az iparművészeti területek közül – a korábbi tárlatokhoz hasonlóan – 2020-ban is a textilművészet különféle ágainak a képviselői közül vettek részt a legtöbben (például Balogh Edit, Hager Ritta, Horváth Ildikó, Jászberényi Matild, Kántor József, Máder Indira, Makkai Márta, Orient Enikő, Pirók Irén, Somodi Ildikó, Sziráki Katalin). Közéjük tartozott Pápai Livia is, akinek a saját maga által megfogalmazott – az alkotását technikai és tematikai szempontból bemutató – műleírása jó példa arra, hogy miért is volt fontos annak „kötelezővé tétele” a részt vevő

művészek számára: „Munkámban (*Pászkekendő*, 2018) a misztikus malom ikonográfiai formáját használtam fel. [...] A breviáriumlapokat 3 milliméter széles szeletekre vágtam. A papírszeleteket vékony szálakká sodortam, majd klucelben (papírrestaurátor-anyag) áztattam. A szálakat keresztben egymás mellé fektetve kis négyzet alakú »ostyákat« formáltam. A négyzeteket egymás mellé helyezve állítottam össze a felületet, és klasszikus monotípiá-hengerrel vékonyra préseltem a lapot. Ezután terpentinben oldott viasszal itattam át a már elkészült műtárgyat. [...] A katolikus liturgikus kalendárium lapjaiból préselt ostyára, pászkalapokra emlékeztető papírhálót készítettem. A könnyű hálóban az ostya alig érzékelhető fizikai mivolta a szellemi realitások szerinti világnak felel meg.” Az iparművészet egyéb területei közül a kerámiaművészetet (például Bori Dóra, Borza Teréz, Jakobovits Márta, Szűcs Zsuzsanna), a zománcművészetet (például Bábás Erika, Elekes Gyula, H. Barakonyi Klára, Koszta Zsófia), a fémművészetet, ötvösséget (például Kálmán László), az üvegművészetet (például Homoki Anikó, Kertészfi Ágnes) is számos alkotás képviselte a biennálén.

OBERFRANK LUCA: Corpus Christi | LUCA OBERFRANK: Corpus Christi
2020, tükör, installáció, 21x15x5 cm
Fotó: Kiss Béla

Egy ikonográfiai jelzővel ellátott sorozat esetében mindenekelőtt a motívumok, szimbólumok, jelenetek vizsgálata a legfontosabb. Közülük a kiírásnak megfelelően természetesen a legnépszerűbbek közé tartozott az ostya és a kenyér. Íme néhány példa: Oberfrank Luca munkája (*Corpus Christi*, 2020) egy hátulról megvilágított kör alakú tükör, melybe a római katolikus liturgia szentmiseáldozathoz kapcsolódó latin nyelvű részeit karcolta bele. Az alkotó szerint „külön jelentést hordoz magában a tükör színoldala. A tükörfordítottan megjelenő írás egy számunkra láthatatlan másik oldalnak, a valóság visszájának létét tételezi fel”. Szemereki Teréz szintén az ostyát megjelenítő kerámiaplasztikájának („*Omnes fontes mei in te*”, 2020) szellemi inspirációi a gótikus templomok rózsablakai voltak. Sóvári Melinda (*Corpus Christi*, 2019) a szándékai szerint olyan tárgyat kívánt létrehozni, mely „monstranciaszerűen foglalja magában az Oltáriszentséget, Krisztus szent testét. Középen a szentostya látható (nemezből), kereszt alakzatú vágással, amelybe vörös száalakkal a szent vért érzékeltetve hímeztem”. Szintén az Úrmutatókhoz kapcsolódik Borsódy Eszter két részből álló kerámia térplasztikája (*A közbenjárók virága*, 2020).

A tizenegy szirmú virágot mintázó felső rész egyik oldalán olyan szentek és boldogok neve olvasható, akik „az Oltáriszentség védelméért áldozták életüket, vagy életük központját jelentette az Eucharisztia tisztelete”, a másik oldalán pedig tizenegy, szintén az Oltáriszentséghez köthető csoda helyszíne szerepel. Balanyi Károly nagy méretű, szitazománcozott kompozícióján (*Az élet kenyere*, 2020) Krisztus – a torinói lepel és a manoppellói kendő egyesítéséből született – arcára vetítette rá az Oltáriszentség krisztogramos képét. (Pittmann Zsófi egy régi, kézzel hímezett falvédőtöredéken szintén a Manoppellóban őrzött – ’nem emberi kéz által festett’ – szent arcot idézte meg az eredetivel megegyező méretben, egy különleges eljárás, a cianotípia segítségével.) A kenyér ábrázolása a legkülönlegesebb módon Seiben Lajos munkáiban valósult meg. A *Panis et spiritus* (2019) „egymás mellé ragasztott több ezer régi könyvből, lexikonból származó lapból áll, mely utána kenyérformára lett csiszolva. A másik (*Cibus et spiritus*, 2019) is hasonló, csak ott az összeragasztott régi lapokat tömbösítettem, feldaraboltam, mint az ételt, majd utána egy kenyér formájú korpuszra tettem. Tehát ez olyan, mintha egy tál étel lenne felaprítva, »kifalatozva«.

SISA József: *Nem az utolsó...* | József SISA: *Not the last one...* | 2019, vörösréz, rekeszománc, 49x66 cm
Fotó: ifj. Gyergyádesz László

SÓVÁRI Melinda: Corpus Christi | Melinda SÓVÁRI: Corpus Christi
2019, objekt, gyufaszálak, cérna, hímzés, 58,5x58,5x6 cm
Fotó: Kiss Béla

ELEKES Gyula: „Mindennapi kenyérünket add meg nekünk ma” (MT 6,11) | Gyula ELEKES: ‘Give us today our daily bread’ (Matt. 6:11)
2020, fa, domborított, maratott, zománcozott és pácolt vörösréz, a keret mérete: 49,5x60 cm, a kenyér magassága: 12 cm
Fotó: Kiss Béla

PÁHI Péter: „KB” | Péter PÁHI: ‘Approx.’ | 2020, zománczott vasfazék, vegyes technika, Ø: 45 cm
Fotó: Kiss Béla

A korábbi tárlatokon tapasztaltak alapján már a biennálé kiírásakor sejtettük, hogy az aktuális tematika ellenére, ezúttal sem lesz arányaiban több egyházművészeti, illetve liturgikus alkotás. E körben így mindössze Apostol Ágnes rakutechnikával készített kerámiai (*Kehely és ostyatartó tálka*, 2019), illetve Lenzsér-Mezei Kata 2019-ben tervezett és 2020 első napjaiban Sipos Balázs üvegművésszel közösen kivitelezett oltárkeresztje említhető. Erről így írt az előbb említett – építészként és ötvös iparművészként is tevékenykedő – alkotó: „Az oltárkereszt tömör tömb talapzata finom fehér betonból készült, erre áll rá az a térbeli fémkeret, ami fényével kíséri, mintegy vezeti a szemet a tényleges kereszt felé: víztiszta üvegtömbbe mart kereszt alakú »tér«. A levegőbe igen sokszor felrajzolt, magunkra vetett kereszt szoborrá, oltárkeresztté válik.”

Végezetül három különleges, az utolsó vacsora jelenetéhez kapcsolódó alkotást szeretnénk kiemelni. Közülük kettő a zománcművészethez (is) sorolható. Sisa József (*Nem az utolsó...*, 2019) 16. századi ábrázolásokra építő, bravúros, háromdimenziós elemekkel bővített, hagyományos rekesz-zománc-technikával megvalósított feldolgozása és Páhi Péter alkotása (*KB*, 2020) között

technikailag és művészeti felfogást tekintve is óriási a kontraszt. Az utóbbi alkotó főleg használati tárgyak (esetünkben zománczott lekvárfőző edény) átalakításával, „új tartalommal való feltöltésükkel” kísérletezik. „Könnyen emészthető, inkább anyaghasználatában szokatlan munkákkal igyekszem kommunikálni. A 13 figurát egy kerek asztalt körbeülve ábrázolom a sziluettek kivágásával (egy sarokcsiszoló segítségével).” Hegyvári Bernadett fődíjas installációján (*Asztal?*, 2018) szintén a mindennapi életünk tárgyai találnak újra kapcsolatot a keresztény ikonográfiával, a szakrális tartalmakkal, elsősorban a különleges fényhatások segítségével. A nagy méretű, fából készült asztalon – mely egyben egy régi társasjáték, a *Gazdálkodj okosan!* játékmezőjét is felidézi – az alulról megvilágított, formába olvasztott, savazott üvegekből készített hétköznapi tárgyak (például alma, dobókocka, könyv, tányér, gyertyatartó) átlényegülnek, szinte anyagtalanná válva „fényben úsznak” a sötétben tartott kiállítóterben...

ifj. GYERGYÁDESZ László
művészettörténész, a biennálé alapító kurátora